УДК 343.9
DOI 10.33244/2617-4154.1(18).2025.211-225

М. Г. Максіменцев,
д-р юрид. наук,
професор кафедри кримінального права та процесу,
Державний податковий університет
e-mail: m.h.maksimentsev@dpu.edu.ua
ORCID ID 0000-0002-1173-9113

УНІВЕРСАЛЬНЕ ТЕОРЕТИЧНЕ РОЗУМІННЯ КОРУПЦІЇ ТА ЇЇ ПРАКТИЧНА РЕФЛЕКСІЯ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

У статті автором тлумачиться кримінологічне і загальнонаукове розуміння корупції, яке висвітлюється крізь призму функціонування соціальних інститутів, публічної служби та приватного інтересу, які породжують негативні соціальні наслідки девіативної поведінки, зловживання довіреними повноваженнями, та узагальнюються корупційні виклики і способи протидії цьому злочинному феномену.

Автором поставлено за мету здійснити три аналітичні кроки, а саме дослідити теоретичне походження феномену корупції та його загальноприйняту універсальну правову характеристику, визначити джерела і причини його існування і на підставі практичних його проявів у зарубіжних країнах здійснити аналіз внутрішніх чинників цього злочинного феномену для розробки механізмів протидії ньому. Сьогоднішній інтерес до корупції зріс, коли американські та британські дослідники політекономії намагалися ретельно вивчити корупцію в 60-х роках минулого століття. Незабаром антропологи та багато американських новаторів-політологів долучилися до боротьби. У зв'язку з тим, що корупція стає все більш поширеною в усьому світі за останні двадцять-тридцять років, ряд дисциплін, що її вивчають, вийшов за межі економічних і правових наук.

Приховуючи реальні чинники і причини поведінки корупціонерів, хто обіймає відповідальні посади, вони часто регулюються основоположним документом, таким як конституція країни, та обов'язками, які чітко визначені. Є багато видів довіреної влади, що мають відношення до розуміння корупції, охоплюючи владу тих, хто працює в приватному секторі. Ті, хто обіймає державні посади, кому довірили владу, часто регулюється основоположним документом, таким як конституція країни, та обов'язками, які чітко визначені.

У статті доводиться, що клептократичні очільники при владі приватизовують публічні активи та державну скарбницю, адже виграють від перетину і злиття державного й приватного інтересів. Так само, як відмінність між державним і приватним

© Максіменцев М. Г., 2025

секторами стала розмитою, так само і між корупцією в державному секторі й корупцією в приватному секторі поступово зникають розбіжності. Корупційне заволодіння важелями управління держави (state capture) та клептократія прагнуть максимізувати свій вплив і водночас зберегти можливості красти в держави.

Хоча не існує «універсального» рецепта боротьби і запобігання корупції, але можна зробити висновок, що для того, щоб по-справжньому розробити ефективний механізм запобігання та протидії корупції, фахівці також повинні глибше поглянути на основні умови, які дали змогу статися корупції. Розуміння цього контексту має вирішальне значення для розробки працюючого та реалістичного рішення, яке запобігає повторенню подібних проблем і протидіє відтворенню корупційної злочинності в майбутньому.

Ключові слова: *корупція, клептократія, хабар, заволодіння державою, зловживання довіреними повноваженнями, злочинність, неправомірна вигода, комплаєнс.*

Мета статті. У цій статті автор переслідує мету здійснити три аналітичні кроки, а саме дослідити теоретичне походження феномену корупції та його загальноприйняту універсальну правову характеристику, визначити джерела і причини його існування та на підставі практичних його проявів у зарубіжних країнах здійснити аналіз внутрішніх чинників цього феномену на шляху пошуку варіантів протидії цьому злочинному діянню.

Постановка проблеми. Типи корупційних практик змінюються, механізми, які люди використовують під час корупційних оборудок, розвиваються (іноді захоплююче швидко), а проблема протидії корупції стає дедалі складнішою. Але навіть якщо природа, масштаби та можливість з часом неминуче зростають і зменшуються, спокуса й жадоба залишається прихованою константою і стійкою рисою людської психології. Корупцію практично неможливо значущо виміряти [1]. Корупція зазвичай є прихованим процесом, який згодом ускладнює як кількісний, так і якісний аналіз. Достеменно невідомо, які дані ми повинні використовувати і як ставити запитання тим, хто потенційно залучений до процесу. Принаймні оцінки хабарів, як одного із проявів корупції по світу, можуть дати натяк на економічні масштаби цього явища і порядок цифр. Економісти Світового банку оцінили глобальний рівень виплати хабарів ще двадцять років тому у **1 трильйон доларів на рік** [2]. Цифра залишається найбільш цитованою, хоча **2,6 трильйона доларів на рік** – інша цифра, яка пролунала також в ООН з вуст Генерального Секретаря 2018 року, а методологія розрахунку в обох випадках була піддана критиці останнім часом [3]. Хабарі, які платять транснаціональні компанії для забезпечення великих контрактів, часто обчислюються мільйонами. Хоча не існує «універсального» рецепта боротьби і запобігання корупції, але щоб по-справжньому розробити ефективний механізм запобігання та протидії корупції, ми також повинні глибше поглянути на основні умови, які дали змогу статися корупції. Розуміння цього контексту має вирішальне значення для розробки працюючого та реалістичного рішення, яке запобігає повторенню подібних проблем у майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ефективна боротьба з корупцією вимагає спрямування на глибинні першоджерельні сили, які породжують корупцію, навіть якщо вони можуть мати мало спільного з безпосередньою боротьбою з корупцією. Наприклад, у

постконфліктних державах, до яких віднесемо в цілях нашої роботи й Україну, непрямі заходи, згідно з дослідженнями британських науковців, міжнародних політологів і фахівців з міжнародних відносин професора Домініка Заума (Dominik Zaum) і докторки Кристини Ченг (Christine Cheng) з Кінгс Коледж, спрямовані на забезпечення певної стабільності в суспільне життя, можуть бути ефективними для зниження рівня корупції [4]. Зі свого боку аналіз Фісмана та Мігеля показує, як представники більш-менш корумпованих культур розкішно подорожують, чи як представники різних культур і націй поводяться на паркувальних майданчиках у статусі дипломатів біля офісів Організації Об'єднаних Націй [5]. Деніел Кауфманн та його команда (Daniel Kaufmann, Aart Kraay and Massimo Mastruzzi) довгий час працюють під егідою Світового Банку над оцінкою причин, масштабів і універсальних способів подолання корупції та її проявів у світі. Широко визнаний успіх антикорупційної комісії Гонконгу і Сінгапуру є чудовим прикладом цього. Потреба в удосконаленні правових рамок, науково підкріплений розвиток мислення про економічну вигоду потенційно корумпованих суб'єктів та жорсткому впровадженні прозорості й підзвітності в роботу державного сектору може бути досягнута через прийняття припущень, які лежать в основі мислення раціонального вибору [6]. Муштак Хан (Khan) у своїй главі посібника професора юриспруденції Єльського університету Розе-Акерман з теорії корупції, наприклад, вміло проілюстрував, як «традиційні» підходи до боротьби з корупцією цілком можуть мати дестабілізувальний вплив у таких країнах, як Південна Корея та Китай. Наскрізний аналіз ключових досліджень зарубіжних країн вимальовує рамки корупції як зловмисної діяльності й окреслює модель протистояння цій злочинній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Найбільш раннє використання концепції корупції можна простежити до Стародавньої Греції та Риму. У цих суспільствах корупція для політичної верхівки означала практику, коли заможні громадяни використовували свої гроші та вплив для купівлі політичної влади й доступу до державних посад зазвичай на шкоду біднішим громадянам. Ця практика була відома як «олігархія» («правління небагатьох»), протилежність принципам, що лежали в основі ранніх форм афінської демократії («правління народу»), які перекликаються з античною категорією «клептократії».

У Стародавній Греції поняття корупції також асоціювалося з ідеєю морального занепаду, оскільки політиків звинувачували в тому, що вони ставлять власні інтереси вище більш широких інтересів держави. Філософ Платон, наприклад, стверджував, що корупція є наслідком нездатності правлячих класів контролювати свої бажання та жадібність. У Стародавньому Римі ідея була тісно пов'язана з практикою хабарництва. Справді, римська правова система мала суворі правила проти хабарництва, і ті, кого визнавали винними в отриманні або дачі хабарів, могли загрожувати суворі покарання.

На сучасному етапі одна з проблеми визначення корупції, безсумнівно, є лінгвістичною. З одного боку, це пов'язано з тим, як термін «корупція» використовується в публічному дискурсі. Наразі цей термін часто використовується як палиця, за допомогою якої можна бити політичних опонентів, і часто він виглядає скоріше як термін для зловживань, ніж як заява, що має під собою будь-які реальні підстави. Дійсно, бувають моменти, коли здається нормальним називати корумпованим практично все, що вам не подобається.

Незалежно від того, чи це політик, який заявляє, що його політичний опонент і конкурент, можливо, «найкорумпованіша людина за всю історію», яка балотувалася на пост президента, чи таблоїдні газети, які скаржаться на «корумпованість політичного класу», ми перебуваємо в небезпеці перетворення цього терміна на порожню коробку, в яку можна просто покласти речі, які ви не схвалюєте [7]. Справа не в тому, що немає процесів (або, насправді, політиків), які заслуговують на те, щоб їх називали корумпованими. Проблематичним є скоріше зовні нерозбірливий характер використання цього терміна, а також готовність стигматизувати, клеймити корупцією тих, хто не подобається.

Друга частина лінгвістичної проблеми пов'язана з тим, що цей термін існує в багатьох мовах, але нюанси, які формують і формують його точне значення, значно відрізняються. Будь-яка спроба проаналізувати концепцію корупції «…зіткнеться з тим фактом, що в англійській та інших мовах слово «корупція» має історію з абсолютно різними значеннями та конотаціями» [8]. Мандаринською мовою, наприклад, можна говорити про *фубай* («корупція»), а також про *вубі* («шахрайство»), *уй лу* («хабарництво») і *гуан сі* («стосунки»). *Гуан сі*, наприклад, може бути нічим іншим, як мережею друзів і знайомих, або це може бути щось більш складне, що допомагає вам обходити проблеми та виклики, коли це потрібно, найочевидніший спосіб зробити це – обмін подарунками. Однак початок активної антикорупційної кампанії президента Китаю Сі Цзіньпіна значно змінив динаміку дарування подарунків у країні. Подарунки мали бути достатньо значними, щоб висловити вдячність, але не настільки показними, щоб привернути увагу членів антикорупційних органів Комуністичної партії [9]. Отже, є різні виміри понятійного визначення корупції. По суті, існує чотири типи сучасного визначення.

По-перше, є ті, які ґрунтуються на правовому розумінні корупції.

По-друге, існують визначення, які зосереджені навколо зловживання довіреною владою (entrusted power, англ.).

По-третє, є ті, які передбачають оборудки бізнесу.

По-четверте, існує відносно новий набір концептуальних наративів, що розвиваються, висунутих тими, хто аналізує те, що було названо дещо парадоксально **«*легалізованою* корупцією» (*legal* corruption)** [10], зокрема, в контексті Панамських документів щодо статків, які були оформлені на легальних рахунках в офшорних юрисдикціях, чи, наприклад, під час отримання розкішних подарунків, зв'язок яких із зловживаннями посадовими обов'язками Боба МакДоннела, колишнього губернатора штату Вірджинія, не були доведені [11]. Визначення, які посилаються на право як відправну точку, починаються, як не дивно, з правової бази держави. Якщо вчиняється діяння, яке порушує закон, спрямований на боротьбу з корупцією, то діяння, про яке йдеться, розуміється як акт корупції, корупційне правопорушення. З іншого боку, якщо діяння – незалежно від того, наскільки сумнівним з моральної точки зору воно є – є законним, то його за визначенням не можна розуміти як корупційне, воно залишається формально легалізованим законами юрисдикції їх вчинення. Отже, «nullum crimen sine lege» – немає злочину без вказівки на це в законі, адже тільки закон про кримінальну відповідальність визначає, яке суспільно небезпечне діяння є злочином. Не кожен злочин є корупційним

діянням, так само як не кожен корупційний акт є злочином. Наприклад, антикорупційна правова інфраструктура Великої Британії впродовж XX століття складалася з трьох актів: **Закон про корупційні дії державних осіб 1889 року (the Public Bodies Corrupt Practices Act 1889), Закон про запобігання корупції 1906 року (the Prevention of Corruption Act 1906) та Закон про запобігання корупції 1916 року (the Prevention of Corruption Act 1916)**. **Закон про безпеку, боротьбу з тероризмом і злочинністю 2001 року (the Anti-terrorism, Crime and Security Act 2001)** на початках додав ще більше глибини цьому питанню, включивши ряд пунктів про корупцію за кордоном. Однак існував ряд інших актів, які начебто мали на меті робити інші речі, але також мали корупційний елемент. Закон про почесті (запобігання зловживанням) 1925 року (the Honours (Prevention of Abuses) Act 1925) є, мабуть, найяскравішим прикладом. Цей нормативний акт мало що зробив, щоб прояснити, що саме таке корупція і в чому полягає різниця між злочинною та корупційною поведінкою з точки зору суспільної моралі.

У практичній площині рефлексія корупції багата різноманітними проявами в публічному житті державних службовців так само, як і під час зловживання довіреними повноваженнями особами з розпорядчими функціями в юридичних особах приватного права, які іноді мають вираз окремо, а часто і співіснують у тандемі злиття можливостей, які відкриває публічна служба під час обслуговування приватного інтересу й бізнесу. У США є своя юридична практика визначення корупції як злочину, традиційно побудована на прецедентному праві. У цьому контексті показовою є справа Губернатора штату Вірджинія Роберта (Боба) МакДоннелла [12; 13]. 2016 року МакДоннеллу був скасований Верховним судом обвинувальний вирок нижчих інстанцій, якими його визнано винним у вчиненні корупційного кримінального правопорушення. Верховний суд виносив рішення про характер відносин між МакДоннеллом (і його дружиною) і Джонні Вільямсом, підприємцем, який намагався розвинути бізнес із продажу дієтичних добавок. Вільямс доклав чимало зусиль, щоб розвинути ці відносини, настільки, що подарував сім'ї МакДоннелл подарунки на загальну суму 175 000 доларів.

Тим часом МакДоннелл організовував зустрічі для Вільямса, дзвонив іншим чиновникам від його імені та організовував для нього заходи. Справді, одного разу 2012 року МакДоннелл дозволив Вільямсу формувати список гостей на прийомі для керівників охорони здоров'я штату. МакДоннелл наполягав на тому, що ніколи не робив нічого конкретного, тому що його щедро обдаровували подарунками. Його адвокати стверджували, що ніколи не було quid pro quo (послуга в обмін на послугу, укр.). Справді, губернатор, як вони доводили у суді, підтримував місцевий бізнес людини, і він зробив би приблизно те ж саме для будь-якого іншого місцевого бізнесмена, якому потрібна була рука допомоги. Верховний Суд погодився. Головний суддя Джон Робертс стверджував, що, хоча те, що зробив МакДоннелл – взяв подарунки у вигляді годинників Ролекс, весільних суконь і тому подібного – цілком могло бути неприємним, немає жодних доказів того, що він спеціально змінив свою посадову поведінку через ці подарунки і вчинив щось недоброчесне чи неналежно виконав свої обов'язки в приватних інтересах на шкоду публічним інтересам.

Суд фактично вирішив, простими словами, що якщо у вас немає чітких доказів, які підтверджують, що якщо посадовець погодився використовувати свій офіс для допомоги громадянину за рахунок подарунка, який громадянин подарував посадовцю, то не можна назвати це корупцією. А юридичною мовою можна стверджувати, що прецедентним рішенням Верховного суду США стало практично неможливо – якщо припустити, що політик достатньо розумний, щоб ненавмисно не задокументувати хабар у письмовій формі – засудити за фактом вчинення діяння, що підпадає під ознаки корупційного кримінального правопорушення [14].

Багато аналітиків прагнуть вийти за рамки юридичних визначень, повертаючи контекст у дискусію. Вони намагаються розуміти корупцію в дещо ширших термінах. Ці визначення зосереджені навколо **зловживання довіреною владою (abuse of entrusted power)** для особистої вигоди. Очікується, що обрані політики та призначені державні службовці діятимуть відповідно до того, що фактично є належним доброчинним посадовим обов'язком в інтересах служби, чи то публічної, чи то приватної посадової особи. Якщо посадова особа з довіреною владою навмисно, бо корупція ніколи не є випадковою чи недбалою, а корисною, діють у спосіб, який відповідає їхнім власним інтересам або, насправді, інтересам друзів, сім'ї чи інших наближених сторін, а не так, як всупереч забороні, яка поширюється на цю посаду, то вони сприймаються як корупційні протиправні дії й, імовірно, кримінально карні. Концептуально, мабуть, найвідоміше визначення корупції можна знайти саме в цій категорії. Ще 1967 року Джозеф Най стверджував, що «корупція – це поведінка, яка відхиляється від формальних обов'язків публічної ролі через приватні (особисті, близькі сім'ї, наближеного кола, тобто близьких осіб) матеріальні або інші вигоди від зловживання статусом; або порушує правила щодо здійснення певних видів приватного впливу» [15].

Визначення Ная ретранслюється й досі багатьма іншими фахівцями і фігурує як засіб для бенчмаркінгу під час побудови антикорупційних політик, моделей, програм, нормативно-правових документів. Transparency International, провідна світова антикорупційна неурядова організація, говорить про «зловживання довіреною владою для особистої вигоди», тоді як ОЕСР вважає корупцію «активним або пасивним зловживанням повноваженнями державних посадових осіб (призначених або обраних) для отримання особистих фінансових чи інших вигод». МВФ також апелює до визначення Ная, майже дослівно визначаючи, що корупція – це «зловживання державними посадами заради особистої вигоди». Світовий банк використовує дуже схожі формулювання («зловживання державними посадами для особистої вигоди»). Отже, розуміння корупції як навмисної дії, в якій посадова особа використовує наявні в її розпорядженні довірені дискреційні повноваження для навмисного спотворення процесу або результату заради власної користі, наразі досить широко застосовується в західній і не тільки концепції корупційних протиправних діянь.

Згадуючи про те, що корупція існує не тільки в площині юридичних осіб публічного права, а й під час зловживання довіреної владою заради неправомірної особистої вигоди в приватному секторі і в площині юридичних осіб приватного права, треба розвинути цю

тему й у контексті сприйняття корупції в бізнесі. У той час як значна частина соціологічної літератури з питань корупції зосереджена на державному секторі, робота з комплаєнсу (від англ. compliance) в бізнесі та, власне, організаційної поведінки та бізнес етики загалом регулярно торкається питань корупції. Компанії використовують інструмент, відомий як комплаєнс-контроль, щоб відчувати себе впевнено і в правовому полі. Він гарантує, що ви маєте законну сильну позицію в кризових ситуаціях, допомагає компаніям дотримуватися правил, законів і етики, а також доводить свою доброчесність міжнародним партнерам. Компанії повинні дотримуватися певних правил і стандартів. Насамперед, щодо законодавчих органів. Комплаєнс означає, що компанія дотримується всіх необхідних принципів і строго дотримується законодавства, охоплюючи внутрішні правила, правила для працівників і бізнес-етику з партнерами. Це охоплює міжнародні та національні закони. У результаті компанія уникає корупційних ризиків і отримує хорошу репутацію на ринку. Крім того, вона отримує довіру партнерів і клієнтів.

Квінтесенція контрольної бізнес-категорії **комплаєнс (дотримання, відповідність правилам – compliance)** – це те, що компанія робить, щоб її співробітники не порушували закон чи корпоративну етику.

Комплаєнс – це комплекс заходів управління та контролю компанії, спрямованих на попередження та подолання ризиків недотримання законодавства, правил, стандартів і рекомендацій (зокрема, органів контролю) [16]. Даніел Кауфманн, колишній голова управлінської команди Світового банку, відіграв важливу роль у просуванні цих концепцій, акцентуючи увагу на тому, що він називає: **«приватизація державної політики» (state policy privatization)** – витончена корупційна практика застосування нормативно-правових лазівок та непорядний (недоброчесний) вплив вузького кола осіб через фінансування політичних кампаній, що також називається **легальною корупцією.** Такі підступні типи корупції мають наслідком клептократичне заволодіння державою (state capture), ставлять під сумнів, чи державна політика спрямована на суспільне благо чи на користь небагатьох нечистих на руку можновладців та їх сателітів [17]. Такий підвищений інтерес до ролі приватного сектора зумовлений двома цілком конкретними та чіткими причинами.

По-перше, бізнес традиційно розглядається як відповідь на стимули, які йому нав’язують більш-менш корумповані державні чиновники. Економісти, зокрема, прагнули зрозуміти взаємозв’язок таким чином. Бізнес реагує на стимули, які йому пропонують адепти влади. Отже, корупція починається всередині, і її аналіз має бути зосереджений на державі. Нещодавно було визнано, що фірми також можуть відігравати більш активну роль у формуванні потенційно корумпованих структур і можливостей. Отже, зростає скептицизм щодо заплющених очей, які можна звернути на корупціонерів, і особливо щодо припущення, що приватний сектор просто реагує на структури можливостей, створені державними чиновниками, хоча, звичайно, цілком може бути, що державні службовці добре й справді працюють з умілими приватними суб’єктами [18]. Справи Siemens, Daimler і Badische Anilin und Soda Fabrik (BASF), і це лише три з багатьох інших, ілюструють, що бувають випадки, коли компанії взаємодіють з державою у

спосіб, який з упевненістю можна назвати корумпованим. Той факт, що Siemens використовувала широкомасштабну систему хабарів, щоб допомогти собі в досягненні своїх бізнес-цілей, наразі широко відомий, і це призвело до судового врегулювання в США 2008 року на суму 1,8 мільярда доларів США разом із загальними витратами компанії в розмірі 2,5 мільярда євро [19]. Тим часом Daimler заплатив 185 мільйонів доларів, щоб врегулювати звинувачення в тому, що він використовував хабарництво як фундаментальну частину своєї бізнес-моделі за спроби виграти державні контракти не менше ніж у 22 країнах у період з 1998 по 2008 рік [20]. Концерн BASF був спійманий на фіксації цін на вітаміни й згодом сплатив штрафи як у Північній Америці, так і в Європі на загальну суму понад 225 мільйонів доларів у США і 296 мільйонів євро в ЄС [21; 22]. Це не просто краплі в морі. Це тип поведінки, який є спланованим, організованим і, в деяких випадках, невід'ємною частиною певних бізнес-моделей. Ці приклади є переконливими доказами того, чому ділова поведінка є важливою частиною корупційної мозаїки.

По-друге, нещодавно було проведено цікаву роботу про те, як оборудки, які нібито не мають нічого спільного з державним сектором, можна і потрібно розуміти як корупційні. Логіка тут полягає в тому, що хоча держава не має прямого відношення до угод, про які йдеться, вона явно зачіпає їх. Випадок 2012 року, коли банкіри маніпулювали відсотковою ставкою LIBOR (London Interbank Offer Rate – облікова ставка на міжбанківському ринку Великої Британії) у Лондоні, добре ілюструє цю думку. Ця маніпуляція охоплювала ряд шахрайських дій, які здійснювалися банками для впливу на відсоткову ставку, яку вони сплачували під час запозичення грошей один в одного. Починаючи з 2012 року, міжнародне розслідування лондонської міжбанківської ставки, або LIBOR, виявило широко поширену змову кількох банків, зокрема Deutsche Bank, Barclays, UBS, Rabobank і Royal Bank of Scotland та інших, щоб маніпулювати цими відсотками ставками для отримання прибутку ще з 2003 року. Регулятори Сполучених Штатів, Великобританії та Європейського Союзу оштрафували банки на понад 9 мільярдів доларів за фальсифікацію LIBOR, яка закладена в основі позик на 10 трильйонів доларів та понад 350 трильйонів доларів фінансових деривативів у всьому світі [23]. З 2015 року влада Великобританії та Сполучених Штатів висунула кримінальні звинувачення проти окремих трейдерів і брокерів за їх роль у маніпулюванні курсами, хоча успіх цих судових переслідувань був неоднозначним [24]. Це може здатися проблемою для банків (і, ймовірно, їхніх юристів), але LIBOR, серед іншого, використовується як індикатор під час встановлення відсоткових ставок у Великій Британії загалом і на світовому фінансовому ринку. Враховуючи, що близько семи мільйонів людей у Великій Британії виплачують іпотечні кредити на свої будинки, а відсоткова ставка, яку вони сплачують за цими іпотечними кредитами, впливає на національну відсоткову ставку, банки ефективно (і навмисно) обманювали британських платників іпотечних кредитів, вплинули на позичальників у всьому світі, щоб неправомірно збагатитися [25]. Так, банкіри, які брали участь у цьому, впливали на державну політику і навіть міжнародні фінансові відносини у своїх цілях.

Висновки. З тематичних досліджень очевидно, що корупція може відбуватися як у приватному, так і в державному секторі. Дійсно, за останні 20–30 років межа між державним і приватним секторами стає все більш розмитою в багатьох країнах. Оскільки державний сектор все більше займається аутсорсингом державних послуг, конфлікти інтересів зросли, і потік функціонерів, пролобійованих приватним бізнесом у владні коридори через «обертові двері», стає все більш поширеним явищем. Клептократичні лідери показують, що олігархи, які приватизують публічні активи й державну скарбницю, часто виграють від перетину злиття державного і приватного інтересів. Так само, як відмінність між державним і приватним секторами стала розмитою, так само і між корупцією в державному секторі й корупцією в приватному секторі поступово зникають розбіжності.

Справи, висвітлені в цій статті, також демонструють широкий спектр способів зловживання владою. Навіть у розумінні хабарництва, наприклад, є значні відмінності. Деякі випадки хабарництва показують, як державні службовці можуть використовувати свій контроль над основними рішеннями щодо державних витрат для надання контрактів компаніям, які стимулюють їх відкатами (kickback). Інші належать до державних службовців, які мають вплив на незначні адміністративні процедури і публічні послуги, але які бачать це як можливість заробити гроші на клієнтах, у формі дрібної корупції.

Корупція має й величезні масштаби як на рівні цілих країн, так і, наприклад, міжнародних організацій, спортивних федерацій. Це, можливо, відображає не лише людську жадібність, але й «логіку» корупції в тому, що злочинці часто втягуються у все більш кричущі зловживання владою у своїх зусиллях приховати минулі проступки, консолідувати свою владу або будувати коаліції з потужними союзниками – охоплюючи злочинні організації – в спробах ліквідувати зовнішні загрози та підтримувати безкарність.

Розуміння контексту основних умов, які детермінують корупцію, має вирішальне значення для розробки працюючого та реалістичного рішення, яке запобігає повторенню подібних проблем у майбутньому. Якщо ми зможемо пов’язати ці основні умови з теоретичними моделями, запропонованими академічною наукою і практиками у процесі застосування антикорупційних моделей, то у нас є найкращі шанси досягти ефективної співпраці, коли теоретично обґрунтовані й емпірично перевірені дослідження продукують працюючі законодавчі ініціативи і політичні рішення. Зрештою, різноманітність проявів корупції не дивна, оскільки вона відображає багатство людської поведінки й злочинної винахідливості в складних сучасних суспільствах постмодерну та нові можливості для участі в корупції та приховування корупції. Але теорія, отримана зі структурованого аналізу корупційних випадків, може допомогти нам розробити більш складний набір інструментів і розпізнати, коли використовувати один підхід, а коли інший.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Paul M Heywood. (2015). Measuring Corruption: perspectives, critiques, and limits, University of Nottingham. URL : https://www.ceu.edu/sites/default/files/attachment/event/9385/heywood-measuring-corruption.pdf

2. Development outreach 8 (2): fighting corruption - business as a partner. Putting knowledge to work for development. 1 September (2006). Washington, D.C. / World Bank Group. URL : https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/570241468140984813/development-outreach-8-2-lucha-contra-la-corrupcion-empresas-como-aliados

3. Stephenson, Matthew. (2021). How Reliable Are Global Quantitative Corruption Statistics? A New U4 Report Suggests the Need for Caution. GAB / The Global Anticorruption Blog. Law, Social Science, and Policy. Posted on May 6, 2021. URL : https://globalanticorruptionblog.com/2021/05/06/how-reliable-are-global-quantitative-corruption-statistics-a-new-u4-report-suggests-the-need-for-caution/

4. Zaum, D., & Cheng, C. (Eds.). (2011). Corruption and Post-Conflict Peacebuilding: Selling the Peace? (1st ed.) / Routledge. DOI : https://doi.org/10.4324/9780203803783 ; URL : https://centaur.reading.ac.uk/23482/1/067_01_Corruption_01.pdf

5. Fisman, Raymond, and Edward Miguel. (2007) "Corruption, Norms, and Legal Enforcement: Evidence from Diplomatic Parking Tickets". *Journal of Political Economy*. 115, no. 6: 1020–48.

6. Quah, J.S.T. (1994). Controlling corruption in city-states: A comparative study of Hong Kong and Singapore. Crime Law Soc Change 22, 391–414. DOI : https://doi.org/10.1007/BF01302927

7. Gambino L. (2016). "Trump: Hillary Clinton may be 'most corrupt person ever' to run for president". The Guardian, 22 June. URL : https://www.theguardian.com/us-news/2016/jun/22/donald-trump-hillary-clinton-corrupt-person-president

8. Heidenheimer, Arnold J. (ed.). (1970). Political Corruption: Readings In Comparative Analysis, New York : Holt Reinehart. URL : https://archive.org/details/politicalcorrupt0000heid

9. Nie, D., Lämsä, AM. (2015). The Leader–Member Exchange Theory in the Chinese Context and the Ethical Challenge of Guanxi. *Journal of Business Ethics.* 128, 851–861. URL : https://www.researchgate.net/publication/259634294_The_Leader-Member_Exchange_Theory_in_the_Chinese_Context_and_the_Ethical_Challenge_of_Guanxi

10. Nathan Capone. (2016). "The Panama Papers and the risk of defamation and breach of confidence". Fieldfisher, 07-04-2016. URL : https://www.fieldfisher.com/en/services/dispute-resolution/defamation-and-privacy/defamation-blog/the-panama-papers-and-the-risk-of-defamation-and-breach-of-confidence

11. Khadija Lalani. (2018). Mcdonnell v. United States: Legalized Corruption and the Need For Statutory Reform. *Northwestern University Law Review.* Vol. 113, pp. 29–51. URL : https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1263&context=nulr_online

12. McDonnell v. United States, 136 S. Ct. 2355, 2375. (2016). (Vacating former Governor Bob McDonnell's convictions under the federal bribery statute). URL : https://supreme.justia.com/cases/federal/us/579/15-474/

13. Amie Ely. (2018). Director, NAGTRI Center for Ethics & Public Integrity. «What McDonnell v. United States Means for State Corruption Prosecutors». *The National Association of Attorneys General (NAAG).* May 28, 2018. URL : https://www.naag.org/attorney-general-journal/what-mcdonnell-v-united-states-means-for-state-corruption-prosecutors/

14. Chris Cillizza. (2016). “The Bob McDonnell Supreme Court Ruling Makes Convicting Politicians of. Corruption Almost Impossible” / WASHINGTON POST (June 27, 2016). URL : https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2016/06/27/the-bob-mcdonnell-scotus-ruling-proves-that-its-almost-impossible-to-convict-politicians-of-corruption/

15. Nye, J. S. (1967). “Corruption and Political Development: A Cost-Benefit Analysis.” American Political Science Review 61, no. 2 (1967): 417–27. DOI : https://doi.org/10.2307/1953254 ; URL : https://www.scribd.com/document/491172250/Nye-1967-Corruption?language_settings_changed=English

16. Що таке комплаєнс і чому це актуально для бізнесу навіть під час війни. (2024) / Всеукраїнська Мережа Доброчесності і Комплаєнсу UNIC. URL : https://special.ain.ua/what-does-compliance-mean/

17. Networks of Corruption: An IMF Conversation With NRGI President Daniel Kaufmann. (2015). NRGI – Natural Resource Governance Institute. Blog Post, 8 October 2015. URL : https://resourcegovernance.org/articles/networks-corruption-imf-conversation-nrgi-president-daniel-kaufmann

18. Mayer Brown. (2008). FCPA Watch: Siemens Agrees to Pay Record-Breaking US$800 Million For FCPA Violations. White Collar Defense & Compliance, Securities Enforcement & Investigations Update. December 16th, 2008. URL : https://www.mayerbrown.com/-/media/files/perspectives-events/publications/2008/12/fcpa-watch-siemens-agrees-to-pay-recordbreaking-us/files/update_wcdc_siemans_1208_v4/fileattachment/update_wcdc_siemans_1208_v4.pdf

19. Ex-Siemens execs found guilty in bribery case. Reuters. April 20. (2010). URL : https://www.reuters.com/article/world/africa/ex-siemens-execs-found-guilty-in-bribery-case-idUSLDE63J1IN/

20. Julia Kollewe. (2010). "Daimler 'agrees $185m Fine' to Settle US Corruption Investigation", The Guardian, March 24, 2010. URL : https://www.theguardian.com/business/2010/mar/24/daimler-fine-corruption-investigation

21. F. Hoffmann-La Roche and BASF Agree to pay Record Criminal Fines for Participating in International Vitamin Cartel, F. Hoffmann-La Roche Agrees to pay $500 Million, Highest Criminal Fine Ever. US Department of Justice. (1999). URL : https://www.justice.gov/archive/atr/public/press_releases/1999/2450.htm

22. Commission imposes fines on vitamin cartels. An official website of the European Union. November. (2001). URL : https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_01_1625

23. James McBride, Christopher Alessi and Mohammed Aly Sergie. Understanding the Libor Scandal. Council of Foreign Relations. October 12. (2016). URL : https://www.cfr.org/backgrounder/understanding-libor-scandal

24. Huan, X., Previts, G.J. & Parbonetti, A. (2023). Understanding the LIBOR scandal: the historical, the ethical, and the technological. *Journal of Banking Regulation.* 24, 403–419. URL : https://www.researchgate.net/publication/279203873_Understanding_the_LIBOR_scandal_The_historical_the_ethical_and_the_technological

25. James O'Toole. (2016). Banks Accused of Defrauding Homeowners by Rigging Libor. AOL, CNN Money. July 15, 2016. URL : https://www.aol.com/2012/10/16/banks-accused-of-defrauding-homeowners-by-rigging-libor/

REFERENECS

1. Paul M Heywood. (2015). Measuring Corruption: perspectives, critiques, and limits, University of Nottingham. URL : https://www.ceu.edu/sites/default/files/attachment/event/9385/heywood-measuring-corruption.pdf

2. Development outreach 8 (2): fighting corruption - business as a partner. Putting knowledge to work for development. 1 September (2006) / Washington, D.C. World Bank Group. URL : https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/570241468140984813/development-outreach-8-2-lucha-contra-la-corrupcion-empresas-como-aliados

3. Stephenson, Matthew. (2021). How Reliable Are Global Quantitative Corruption Statistics? A New U4 Report Suggests the Need for Caution. GAB / The Global Anticorruption Blog. Law, Social Science, and Policy. Posted on May 6, 2021. URL : https://globalanticorruptionblog.com/2021/05/06/how-reliable-are-global-quantitative-corruption-statistics-a-new-u4-report-suggests-the-need-for-caution/

4. Zaum, D., & Cheng, C. (Eds.). (2011). Corruption and Post-Conflict Peacebuilding: Selling the Peace? (1st ed.). Routledge. DOI : https://doi.org/10.4324/9780203803783 ; URL : https://centaur.reading.ac.uk/23482/1/067_01_Corruption_01.pdf

5. Fisman, Raymond, and Edward Miguel. (2007). "Corruption, Norms, and Legal Enforcement: Evidence from Diplomatic Parking Tickets". *Journal of Political Economy*. 115, no. 6: 1020–48.

6. Quah, J.S.T. (1994). Controlling corruption in city-states: A comparative study of Hong Kong and Singapore. Crime Law Soc Change 22, 391–414. DOI : https://doi.org/10.1007/BF01302927

7. Gambino L. (2016). "Trump: Hillary Clinton may be 'most corrupt person ever' to run for president". The Guardian, 22 June. URL : https://www.theguardian.com/us-news/2016/jun/22/donald-trump-hillary-clinton-corrupt-person-president

8. Heidenheimer, Arnold J. (ed.). (1970). Political Corruption: Readings In Comparative Analysis, New York : Holt Reinehart. URL : https://archive.org/details/politicalcorrupt0000heid

9. Nie, D., Lämsä, AM. (2015). The Leader–Member Exchange Theory in the Chinese Context and the Ethical Challenge of Guanxi. *Journal of Business Ethics.* 128, 851–861. URL : https://www.researchgate.net/publication/259634294_The_Leader-Member_Exchange_Theory_in_the_Chinese_Context_and_the_Ethical_Challenge_of_Guanxi

10. Nathan Capone. (2016) "The Panama Papers and the risk of defamation and breach of confidence". Fieldfisher, 07-04-2016. URL : https://www.fieldfisher.com/en/services/dispute-resolution/defamation-and-privacy/defamation-blog/the-panama-papers-and-the-risk-of-defamation-and-breach-of-confidence

11. Khadija Lalani. (2018). Mcdonnell v. United States: Legalized Corruption and the Need For Statutory Reform. *Northwestern University Law Review*. Vol. 113, pp. 29–51. URL : https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1263&context=nulr_online

12. McDonnell v. United States, 136 S. Ct. 2355, 2375. (2016). (Vacating former Governor Bob McDonnell's convictions under the federal bribery statute). URL : https://supreme.justia.com/cases/federal/us/579/15-474/

13. Amie Ely. (2018). Director, NAGTRI Center for Ethics & Public Integrity. «What McDonnell v. United States Means for State Corruption Prosecutors». *The National Association of Attorneys General (NAAG)*, May 28, 2018. URL : https://www.naag.org/attorney-general-journal/what-mcdonnell-v-united-states-means-for-state-corruption-prosecutors/

14. Chris Cillizza. (2016). "The Bob McDonnell Supreme Court Ruling Makes Convicting Politicians of. Corruption Almost Impossible" / WASHINGTON POST (June 27, 2016). URL : https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2016/06/27/the-bob-mcdonnell-scotus-ruling-proves-that-its-almost-impossible-to-convict-politicians-of-corruption/

15. Nye, J. S. (1967). "Corruption and Political Development: A Cost-Benefit Analysis". *American Political Science Review*. 61, no. 2 (1967): 417–27. DOI : https://doi.org/10.2307/1953254 ; URL : https://www.scribd.com/document/491172250/Nye-1967-Corruption?language_settings_changed=English

16. Shcho take komplaiens i chomu tse aktualno dlia biznesu navit pid chas viiny. (2024). Vseukrainska Merezha Dobrochesnosti i Komplaiensu UNIC [What is compliance and why is it relevant for business even under the martial law. All-Ukrainian Integrity and Compliance Network UNIC]. URL : https://special.ain.ua/what-does-compliance-mean/

17. Networks of Corruption: An IMF Conversation With NRGI President Daniel Kaufmann. (2015). NRGI – Natural Resource Governance Institute. Blog Post, 8 October 2015. URL : https://resourcegovernance.org/articles/networks-corruption-imf-conversation-nrgi-president-daniel-kaufmann

18. Mayer Brown. (2008). FCPA Watch: Siemens Agrees to Pay Record-Breaking US$800 Million For FCPA Violations. White Collar Defense & Compliance, Securities Enforcement & Investigations Update. December 16th, 2008. URL : https://www.mayerbrown.com/-/media/files/perspectives-events/publications/2008/12/fcpa-watch-siemens-agrees-to-pay-recordbreaking-us/files/update_wcdc_siemans_1208_v4/fileattachment/update_wcdc_siemans_1208_v4.pdf

19. Ex-Siemens execs found guilty in bribery case. Reuters. April 20. (2010). URL : https://www.reuters.com/article/world/africa/ex-siemens-execs-found-guilty-in-bribery-case-idUSLDE63J1IN/

20. Julia Kollewe. (2010). "Daimler 'agrees $185m Fine' to Settle US Corruption Investigation", The Guardian, March 24, 2010. URL : https://www.theguardian.com/business/2010/mar/24/daimler-fine-corruption-investigation

21. F. Hoffmann-La Roche and BASF Agree to pay Record Criminal Fines for Participating in International Vitamin Cartel, F. Hoffmann-La Roche Agrees to pay $500 Million, Highest Criminal Fine Ever. US Department of Justice. (1999). URL : https://www.justice.gov/archive/atr/public/press_releases/1999/2450.htm

22. Commission imposes fines on vitamin cartels. An official website of the European Union. November. (2001). URL : https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_01_1625

23. James McBride, Christopher Alessi and Mohammed Aly Sergie. Understanding the Libor Scandal. Council of Foreign Relations. October 12. (2016). URL : https://www.cfr.org/backgrounder/understanding-libor-scandal

24. Huan, X., Previts, G. J. & Parbonetti, A. (2023). Understanding the LIBOR scandal: the historical, the ethical, and the technological. *Journal of Banking Regulation.* 24, 403–419. URL : https://www.researchgate.net/publication/279203873_Understanding_the_LIBOR_scandal_The_historical_the_ethical_and_the_technological

25. James O'Toole. (2016). Banks Accused of Defrauding Homeowners by Rigging Libor. AOL, CNN Money. July 15, 2016. URL : https://www.aol.com/2012/10/16/banks-accused-of-defrauding-homeowners-by-rigging-libor/

M. G. Maksimentsev. UNIVERSAL THEORETICAL UNDERSTANDING OF CORRUPTION AND ITS PRACTICAL REFLECTION IN FOREIGN COUNTRIES

In the article, the author interprets the criminological and general scientific understanding and research of corruption, which is highlighted around the functioning of social institutions, public service and private interest, which generate negative social deviant behavior, abuse of entrusted powers, and summarizes corruption challenges and ways to counteract this criminal phenomenon.

The author sets the goal of carrying out three analytical steps, namely to investigate the theoretical origin of the phenomenon of corruption and its generally accepted universal legal characteristics, to determine the sources and reasons for its existence and, based on its practical manifestations in foreign countries, to carry out an analysis of the internal factors of this criminal phenomenon to elaborate mechanisms to extinguish it. Today's interest in corruption grew when American and British researchers of political economy tried to thoroughly study corruption in the 60s of the last century. Soon, anthropologists and many American innovators-political scientists joined the fight. As corruption has become increasingly widespread around the world over the past twenty to thirty years, a number of disciplines that study it have moved beyond the realms of economics and law.

Concealing the real drivers and causes of the behavior of corrupt officials, as those who hold positions of responsibility are often governed by a fundamental document, such as a country's constitution, and by clearly defined responsibilities. There are many types of delegated power relevant to our understanding of corruption, including the power of those who work in the private sector. Those who hold public positions entrusted with power are often governed by a fundamental document, such as a country's constitution, and by clearly defined responsibilities.

The article argues that kleptocratic leaders in power privatize public assets and the state treasury, capturing the state, because they benefit from the intersection of public and private interests. Just as the distinction between the public and private sectors has become blurred, so too are the differences between public and private sector corruption gradually disappearing. The corrupt seizure of state power and kleptocracy seek to maximize their influence and, at the same time, preserve the ability to steal from the state.

Although there is no "universal" recipe for combating and preventing corruption, it can be concluded that in order to truly develop an effective mechanism for preventing and combating corruption, experts must also look deeper into the underlying conditions that allowed corruption to occur. Understanding this context is crucial for developing a workable and realistic solution that prevents similar problems from recurring and disables the reproduction of corruption crimes in the future.

Key words: *corruption, kleptocracy, bribery, state capture, abuse of entrusted power, crime, unlawful gain, compliance.*

Стаття надійшла до редколегії 30 січня 2025 року